

А. Л. Баранов

доктор економічних наук, доцент, директор Інституту страхування, професор кафедри банківської справи та страхування ДВНЗ "Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана", Київ, Україна, andriy.baranov@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0032-3128>

О. В. Баранова

кандидат економічних наук, доцент, Київ, Україна, magistr_@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1977-1716>

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Анотація. *Вступ.* Війна в Україні та відповідні дії з боку держави щодо підтримки учасників страхового ринку виявили багато проблем, які протягом багатьох років ігнорувалися або недостатньою мірою опрацьовувалися регулятором.

Проблематика. Визначення ролі та особливостей державного регулювання страхового ринку України в умовах воєнного стану.

Мета – уточнення концептуальних підходів щодо змісту, мети та форм державного регулювання страхового ринку України, а також оцінка нормативно-правового регулювання діяльності страхових компаній з боку Національного банку України (НБУ).

Методи. Використано критичний аналіз, методи наукового узагальнення й систематизації, аналізу, синтезу, групування, порівняння та абстрактно-логічний.

Результати. Уточнено концептуальні положення щодо державного регулювання страхового ринку України. Визначено його зміст, мету та форми здійснення. Проведено порівняльний аналіз нормативно-правових актів, прийнятих НБУ після початку збройної агресії проти України й запровадження воєнного стану, і розкрито їхній вплив на діяльність учасників вітчизняного страхового ринку та його подальший розвиток. Активна нормотворча діяльність регулятора спрямовувалася насамперед на забезпечення надійності та стабільності функціонування банківської системи. Лише кілька нормативних актів безпосередньо стосувалися діяльності учасників страхового ринку. Розкрито зміст причин необхідності купівлі валюти страховиками та здійснення транскордонних валютних платежів.

Висновки. Страхувий ринок та його учасники потребують значно більшої державної підтримки, активних заходів щодо сприяння з боку регулятора, а також упродовження реальних кроків з дерегуляції та спрощення вимог до їхньої діяльності. У короткостроковій перспективі до завдань НБУ доцільно віднести забезпечення виконання страховиками своїх зобов'язань перед страхувальниками та закладення фундаменту для подальшого розвитку ринку. Повна лібералізація здійснення транскордонних валютних платежів дасть можливість отримати захист від найпотужніших світових страхових та перестраховувальних корпорацій. Водночас рекомендовано перенести терміни введення в дію нових підзаконних актів та продовжити мораторій на незастосування заходів впливу, що дасть змогу страховому бізнесу сконцентруватися на професійній діяльності.

Ключові слова: державне регулювання, державний нагляд, страхувий ринок, воєнний стан, страхова компанія, перестраховування.

Рис. 2. Табл. 2. Літ. 27.

Andrii Baranov

Dr. Sc. (Economics), Professor, SHEE "Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman", Kyiv, Ukraine, andriy.baranov@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0032-3128>

Olena Baranova

Ph.D. (Economics), Associate Professor, Kyiv, Ukraine, magistr_@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1977-1716>

FEATURES OF THE STATE REGULATION OF THE INSURANCE MARKET OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF MARTIAL LAW

Abstract. *Introduction.* The war in Ukraine and the corresponding actions of the state to support insurance market participants revealed many problems that were ignored or insufficiently worked out by the regulator for many years.

Problem Statement. Determination of the role and features of the state regulation of the insurance market of Ukraine in the conditions of a full-scale war.

Purpose. Clarification of conceptual approaches regarding the content, purpose and forms of state regulation of the insurance market of Ukraine, as well as the analysis of the regulatory and legal regulation of the activity of insurance companies by the NBU.

Methods. The research was conducted using critical analysis, methods of scientific generalization and systematization, analysis, synthesis, grouping, comparison, and abstract-logical.

Results. The conceptual provisions regarding state regulation of the insurance market of Ukraine have been clarified. Its content, purpose and forms of implementation are defined. A comparative analysis of legal acts adopted by the NBU after the start of armed aggression against Ukraine and the introduction of martial law was carried out, and their impact on the activities of participants in the domestic insurance market and its further development was determined. The regulator's active rule-making activity was aimed primarily at ensuring the reliability and stability of the banking system. Only a few normative acts directly related to the activities of insurance market participants. The content of the reasons for the need to purchase currency by insurers and make cross-border currency payments is revealed.

Conclusions. The insurance market and its participants need significantly more government support, active measures to promote their activities by the regulator, as well as the implementation of real steps to deregulate and simplify requirements for their activities. In the short term, the tasks of the NBU should include ensuring that insurers fulfill their obligations to policyholders and laying the foundation for further market development. Full liberalization of cross-border currency payments will provide an opportunity to receive protection from the world's most powerful insurance and reinsurance corporations. At the same time, it is recommended to postpone the deadlines for the introduction of new by-laws and to extend the moratorium on non-application of influence measures, which will allow the insurance business to concentrate on professional activities.

Keywords: state regulation, state supervision, insurance market, state of war, insurance company, reinsurance.

JEL classification: G18, G22.

Вступ. 24 лютого 2022 р. розділило регулювання страхового ринку України на два основні етапи: до та після повномасштабного російського вторгнення. Цей рубіж фактично став тестом на професійну придатність нової системи державного регулювання на чолі з Національним банком України (НБУ). З одного боку, проходження цього тесту має показати діє-

вість та ефективність нового органу нагляду за страховою діяльністю, а з другого – спроможність НБУ вибудувати й реалізувати нову модель державного регулювання страхового ринку.

Функціонування страхових компаній за правового режиму воєнного стану загострило увагу на великій кількості проблем, які умовно можна поділити на дві групи. Це проблеми, що виникають під час безпосередніх воєнних дій на території України (фізичне знищення об'єктів страхування, загибель та втрата працездатності населення, зниження купівельної спроможності через втрату джерел надходження доходів та знецінення заощаджень страхувальників тощо), і проблеми, котрі постають у процесі діяльності самих страховиків унаслідок недосконалості бізнес-середовища або неефективності внутрішніх бізнес-процесів. Друга група проблем породжується, у т. ч., першою, але також залежить від якості й результативності державного регулювання страхового ринку. Війна в Україні та відповідні дії з боку держави щодо підтримки учасників ринку виявили багато проблем, які протягом багатьох років ігнорувалися або недостатньою мірою опрацьовувалися регулятором.

Аналіз досліджень і постановка проблеми. Питання страхового регулювання у світі є актуальними для багатьох науковців та практиків, зокрема М. Грейса і Р. Кляйна [1], К. Френча [2] та ін. Проблемам розвитку страхового ринку України та його державного регулювання приділено багато праць вітчизняних дослідників. Зокрема, особливості державного регулювання страхового підприємництва в Україні досліджувала Т. В. Яворська [3], державне регулювання ринку страхових послуг – О. В. Корват [4], Т. А. Ротова [5], державне регулювання страхової системи – Н. Б. Приказюк [6], регулювання діяльності страхових компаній – Я. Д. Крупка [7], теорію та практику фінансового регулювання страхового ринку – Л. В. Шірінян [8], європейський досвід державного регулювання страхової системи – Л. М. Войтович [9] та ін. Не заперечуючи значущості результатів, отриманих вітчизняними науковцями, варто резюмувати відсутність загальноприйнятого об'єкта досліджень, що призвело до розпорошення їх напрямів.

У сучасних умовах, коли триває повномасштабна війна та національна економіка країни зазнає постійних втрат, визначення ролі й особливостей державного регулювання страхового ринку України з метою забезпечення безперервного відтворення суспільного виробництва та фінансової підтримки населення є одним із пріоритетів страхової науки.

Метою статті є уточнення концептуальних підходів щодо змісту, мети та форм державного регулювання страхового ринку України, а також аналіз нормативно-правового регулювання з боку НБУ діяльності страхових компаній.

Методи дослідження. Дослідження проводилося з використанням критичного аналізу, методів наукового узагальнення і систематизації, аналізу, синтезу, групування, порівняння та абстрактно-логічного.

Результати дослідження. У Законі України “Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг” наводиться доволі загальне визначення державного регулювання ринків фінансових послуг, до

яких, зокрема, належать і професійні послуги на ринках страхових послуг, як “здійснення державою комплексу заходів щодо регулювання та нагляду за ринками фінансових послуг з метою захисту прав та інтересів клієнтів фінансових установ, фізичних осіб – підприємців, які надають фінансові послуги, та запобігання кризовим явищам” [10]. Таким чином, державне регулювання зводиться лише до комплексу заходів з регулювання та нагляду, а об’єктом виступає ринок страхових послуг. Не вдаючись у дискусію щодо відмінностей понять “страховий ринок” і “ринок страхових послуг”, варто зауважити, що перше поняття є набагато ширшим, оскільки включає не лише діяльність страховиків із надання страхових послуг, а й інші види, зокрема надання перестраховувальних послуг, управління власними коштами та коштами страхових резервів, фінансову діяльність, діяльність з оцінювання ризиків та збитків тощо. Тобто законодавче визначення істотно звужує об’єкт регулювання з боку держави.

В інших профільних законах визначення державного регулювання страхового ринку також не наведено. У чинному Законі України “Про страхування” [11] розглядається лише поняття “державний нагляд за страховою діяльністю”, а в Законі України “Про Національний банк України” [12] використовується ще одна дефініція: “державне регулювання ринків небанківських фінансових послуг”, трактування якої відсутнє.

Подальший порівняльний аналіз профільних законів показав і розбіжності у визначенні мети державного регулювання, що є логічним та очікуваним, оскільки об’єкт такого регулювання трактується в них по-різному (рис. 1).

У тлумаченні мети державного регулювання існують концептуальні відмінності, які полягають у різному баченні необхідності та сутності такого регулювання з боку як НБУ, так і розвитку фінансових ринків. Також потрібно враховувати історію виникнення цього питання. Концепція розвитку ринків фінансових послуг закладалася та еволюційно змінювалася в Законі України “Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг”, починаючи з 2001 р., тоді як зміни та доповнення до Закону “Про Національний банк України” вносилися в 2019 р. у досить авральному порядку. Прийнято новий Закон України “Про страхування”, котрий має бути введений у дію з 1 січня 2024 р., взагалі пропонує революційне трактування мети, зміщуючи акценти регулювання з фінансової системи та ринку фінансових послуг на діяльність зі страхування.

У так званій Білій книзі у квітні 2020 р. НБУ поставив за мету “формування платоспроможного, стійкого, конкурентного ринку страхування в Україні з належним захистом прав споживачів послуг страхування” [14]. Досягнення такої амбітної мети мало забезпечуватися запровадженням нової моделі державного регулювання страхового ринку, відмінністю якої є врахування положень директив ЄС, світових практик регулювання й нагляду за ринком страхування та перестраховування, а також особливостей ринку страхування в Україні. Тобто регулятор пропонує ще одну дефініцію, котра повинна нібито унормувати розуміння об’єкта регулювання, а саме: ринок

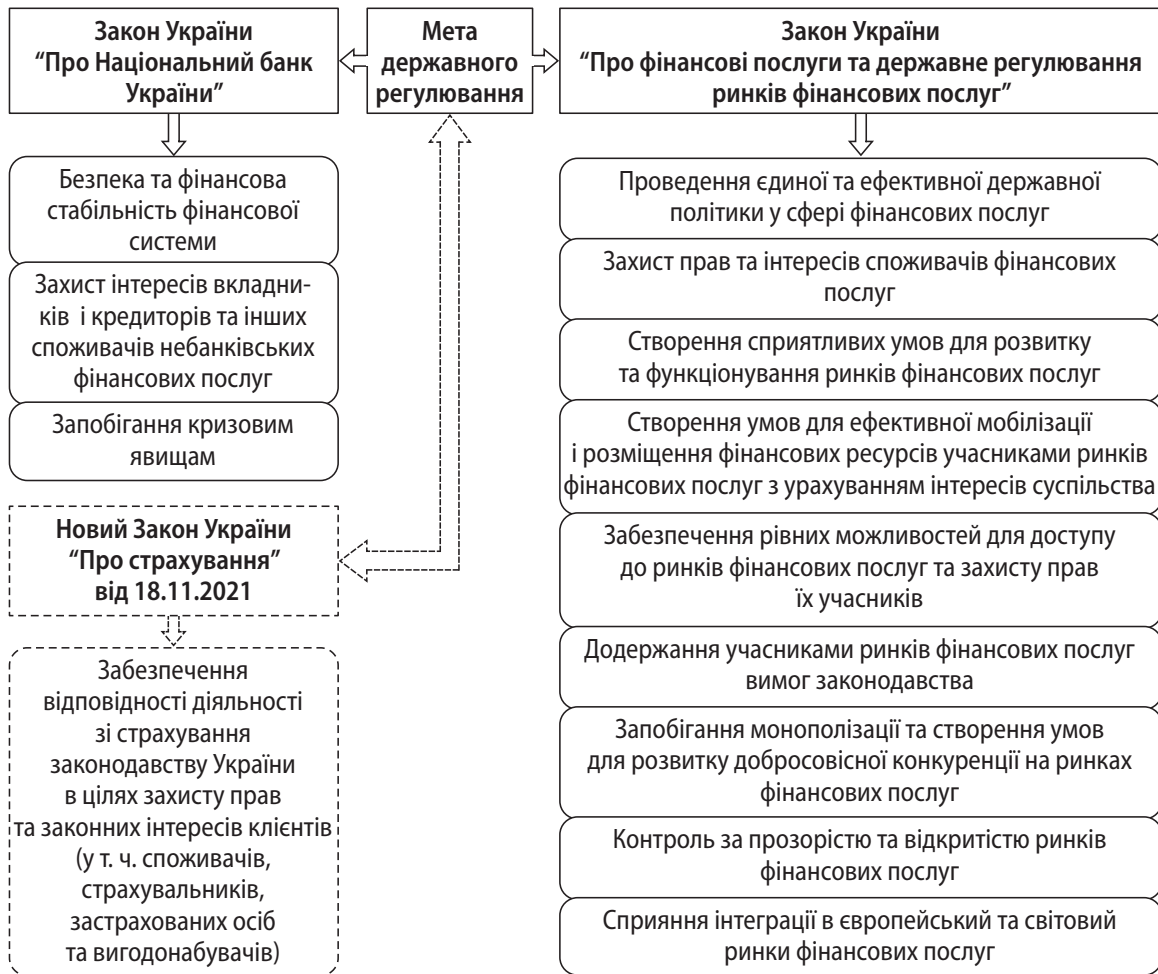


Рис. 1. Мета державного регулювання

Побудовано за: [10; 12; 13].

страхування. Нова дефініція, що не має законодавчого визначення, активно вживається в новому Законі України "Про страхування", де об'єктом стає діяльність на ринку страхування, а між поняттями "регулювання" і "нагляд" проводяться паралелі. Використання останніх термінів як тотожних викликає побоювання щодо розгляду в майбутньому НБУ державного регулювання виключно як нагляду, що, на нашу думку, вже спостерігається певною мірою під час запровадження та дії воєнного стану.

Конкретні форми здійснення державного регулювання ринків фінансових послуг визначено в Законі України "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг" (рис. 2).

Не вдаючись до детальної дискусії та погоджуючись із вітчизняними науковцями [3; 4], вважаємо правильним розглядати нагляд як одну з форм здійснення державного регулювання, що й закріплено відповідним законом.

Починаючи з 24 лютого до кінця липня 2022 р., тобто за більше ніж п'ять місяців дії воєнного стану та збройної агресії проти України, НБУ було прийнято 153 постанови. Така активна нормотворча діяльність регулятора спрямовувалася насамперед на забезпечення надійності та стабільності функціо-

Форми державного регулювання

- Ведення державних реєстрів фінансових установ і реєстрів осіб, які не є фінансовими установами, але мають право надавати окремі фінансові послуги, та ліцензування діяльності з надання фінансових послуг
- Нормативно-правове регулювання діяльності фінансових установ
- Нагляд за діяльністю учасників ринків фінансових послуг (крім клієнтів)
- Застосування органами, які здійснюють державне регулювання ринків фінансових послуг, заходів впливу
- Проведення інших заходів з державного регулювання ринків фінансових послуг

Рис. 2. Форми державного регулювання ринків фінансових послуг

Побудовано за: [10].

нування банківської системи. Лише кілька нормативних актів безпосередньо стосувалися діяльності учасників страхового ринку України. Передусім це постанови Правління НБУ “Про врегулювання діяльності учасників ринку небанківських фінансових послуг, небанківських фінансових груп, учасників платіжного ринку, колекторських компаній та юридичних осіб, які отримали ліцензію на надання банкам послуг з інкасації” (із змінами) від 24.02.2022 № 39, “Про внесення змін до постанови Правління Національного банку України від 24 грудня 2021 року № 153” від 04.05.2022 № 93 та “Про діяльність учасників ринку небанківських фінансових послуг у територіальних громадах, що розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій або які перебувають в тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні) або на території, яка під загрозою проведення воєнних (бойових) дій” від 07.07.2022 № 141. Переважна більшість інших постанов регулятора опосередковано стосувалася страховиків, а кілька з них мали на меті встановлення додаткової регуляції учасників ринку, попри воєнний стан в Україні (табл. 1).

Першою була прийнята постанова Правління НБУ “Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану” від 24.02.2022 № 18 [15], яка фактично зупинила роботу валютного ринку України та заборонила здійснення транскордонних валютних платежів. Окремо регулятор акцентував увагу на зупиненні банками видаткових операцій за рахунками резидентів рф. Надалі до цієї постанови внесено 22 зміни та доповнення. Ці кроки стосувалися окремих послаблень щодо можливості здійснення транскордонних валютних платежів. Постанова повністю зупинила перестраховувальні та страхові операції зі страховиками чи перестраховиками-нерезидентами, а також частково страхові операції, пов’язані зі страхуванням окремих ризиків, які потребували виконання зобов’язань перед нерезидентами (“Зелена картка”, туристичне страхування, страхування ядерних ризиків тощо).

Ситуація на страховому ринку України подібна до тієї, яку його учасники мали у 2014–2015 рр., коли рф було анексовано Крим та окуповано частину Донецької й Луганської областей. Тоді також було зупинено роботу валютного ринку й страховикам знадобилися роки на те, аби довести НБУ необхідність купівлі валюти для формування страхових резервів, перестраховування ризиків за кордоном та виконання зобов’язань перед партнера-

Таблиця 1. **Заходи, запроваджені НБУ, з метою забезпечення безпеки та стабільності фінансової системи, запобігання кризовим явищам під час воєнного стану та мінімізації негативного впливу наслідків збройної агресії проти України**

Постанова НБУ	Заходи, які було запроваджено
<p>“Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану” від 24.02.2022 № 18</p>	<p>Призупинено роботу валютного ринку України, крім операцій продажу іноземної валюти клієнтами. Уведено мораторій на здійснення транскордонних валютних платежів. Зупинено здійснення обслуговуючими банками видаткових операцій за рахунками резидентів держави, що здійснила збройну агресію проти України</p>
<p>“Про врегулювання діяльності учасників ринку небанківських фінансових послуг, небанківських фінансових груп, учасників платіжного ринку, колекторських компаній та юридичних осіб, які отримали ліцензію на надання банкам послуг з інкасації” від 06.03.2022 № 39</p>	<p>НБУ не застосує заходи впливу за порушення: – строків подання статистичної звітності, фінансової звітності та консолідованої фінансової звітності за 2021 рік, проміжної фінансової звітності та проміжної консолідованої фінансової звітності за 2022 р.; – вимог щодо подання документів та інформації, передбачених Положенням про ліцензування та реєстрацію; – вимог щодо обов’язкового подання до НБУ та розміщення на власних вебсайтах інформації і документів, передбачених нормативно-правовими актами НБУ; – обов’язкових критеріїв і нормативів достатності капіталу та платоспроможності, ліквідності, прибутковості, якості активів і ризиковості операцій страховика. Водночас на страховиків накладено обмеження, а саме заборонено здійснювати: – виплати бонусів, премій та інших додаткових матеріальних винагород керівникам страховика, крім виплат, які є фіксованими складовими винагороди; – виплати дивідендів акціонерам/учасникам, крім дивідендів за привілейованими акціями; – операції, які можуть призвести до невиконання нормативів платоспроможності й достатності капіталу та/або нормативу ризиковості операцій.</p>
<p>“Про внесення змін до постанови Правління НБУ від 27 лютого 2022 року № 25 та ви-</p>	<p>На період дії воєнного стану скасовано та перенесено на час після його закінчення здійснення низки операційних обов’язків, зокрема щодо необхідності: – отримання погодження НБУ на призначення голови правління, голови та членів наглядової ради, головного бухгалтера страховика; – інформування НБУ щодо змін в складі інших керівників, ключових осіб, відповідального працівника; – отримання погодження НБУ на зміну або набуття істотної участі; – інформування НБУ про зміни та/або доповнення інформації, яка міститься в опитувальнику, в заяві про включення до Реєстру, виникнення змін у правилах добровільного страхування; – реєстрації відкриття/закриття/змін в діяльності відокремлених підрозділів</p>
<p>– можна не вживати заходів з актуалізації даних про клієнтів; – можна здійснювати таку актуалізацію з використанням дистанційних каналів зв’язку;</p>	<p>Спрощено окремі процедури здійснення фінансового моніторингу: – можна не вживати заходів з актуалізації даних про клієнтів; – можна здійснювати таку актуалізацію з використанням дистанційних каналів зв’язку;</p>

Продовження табл. 1

Постанова НБУ	Заходи, які було запроваджено
<p>конання окремих вимог законодавства з питань фінансового моніторингу у зв'язку з уведенням воєнного стану" від 11.03.2022 № 47</p>	<p>– можна приймати від фізичної особи ідентифікаційний документ, строк дії якого закінчився або до якого своєчасно не вклеєна фотокартка, та якщо у фізичної особи немає іншого документа, що посвідчує особу</p>
<p>"Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів НБУ" від 21.03.2022 № 56</p>	<p>На період дії воєнного стану відстрочено необхідність своєї діяльності у відповідність до вимог Положення про порядок розкриття інформації небанківськими фінансовими установами, а саме розкриття інформації на вебсайтах страховиків про себе, умови та порядок діяльності, включно щодо страхових послуг, які ними надаються клієнтам</p>
<p>"Про особливості виконання окремих вимог законодавства у сфері фінансового моніторингу, валютного нагляду, нагляду з питань реалізації і моніторингу ефективності персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) протягом дії воєнного стану" від 23.03.2022 № 60</p>	<p>НБУ зупиняє на період дії воєнного стану проведення виїзних перевірок (планових та позапланових), передбачених Положенням про порядок організації та здійснення нагляду у сфері фінансового моніторингу, валютного нагляду, нагляду з питань реалізації і моніторингу ефективності персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)</p>
<p>"Про внесення змін до постанови Правління НБУ від 06 березня 2022 р. № 39" від 30.03.2022 № 66</p>	<p>На період дії воєнного стану скасовано та перенесено на час після його закінчення для страховиків, які були об'єктом інспекційних перевірок або у яких виникли підстави, здійснення обов'язку стосовно необхідності надання інформації щодо врахованих рекомендацій, наданих у звіті про інспектування, та/або плану заходів щодо врахування наданих рекомендацій або інформування НБУ про незгоду з наданими рекомендаціями з наданням обґрунтованих пояснень</p>
<p>"Про внесення змін до постанови Правління НБУ від 24 лютого 2022 р. № 18" від 04.04.2022 № 68</p>	<p>Дозволено обслуговувати банкам за рахунками резидентів рф/рб та юридичних осіб, кінцевими бенефіціарними власниками яких є резиденти рф/рб, на території України здійснювати видаткові операції:</p> <ul style="list-style-type: none"> – страхових виплат шляхом оплати закладам охорони здоров'я вартості медико-санітарної, іншої допомоги, що була надана застрахованій особі такими закладами, у зв'язку з настанням страхового випадку за договорами добровільного страхування; – страхового відшкодування шкоди життю, здоров'ю, майну потерпілих, заподіяної внаслідок настання страхового випадку, що стався до 23 лютого 2022 р. (включно), за договорами обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів (ОСЦПВВНТЗ); – сплати внесків до централізованих страхових резервних фондів М(Т)СБУ відповідно до Закону України "Про ОСЦПВВНТЗ"

Продовження табл. 1

Постанова НБУ	Заходи, які було запроваджено
<p>“Про внесення змін до постанови Правління НБУ від 06 березня 2022 р. № 39” від 20.04.2022 № 77</p>	<p>НБУ протягом дії воєнного стану в Україні припиняє доступ користувачів до інформації з усіх реєстрів та переліків, що стосуються учасників страхового ринку, а також припиняє/обмежує доступ до Комплексної інформаційної системи НБУ. Інформація може надаватися НБУ з певними обмеженнями на відповідно оформлені та обґрунтовані письмові запити</p>
<p>“Про внесення змін до постанови Правління НБУ від 24 лютого 2022 р. № 18” від 22.04.2022 № 81</p>	<p>Дозволено транскордонний переказ валютних цінностей:</p> <ul style="list-style-type: none"> – за операціями з оплати витрат на лікування в медичних закладах іноземної держави, оплати витрат на транспортування хворих, оплати витрат, пов’язаних зі смертю громадян за кордоном (транспортні витрати та витрати на поховання), включно з операціями зі здійснення страхових виплат за договорами страхування осіб, які виїжджають за кордон, на рахунки компанії-нерезидентів; – за операціями з оплати страхових премій або страхових виплат за договорами перестрахування іноземним ядерним пулам, які здійснюються уповноваженим страховиком за дорученням членів об’єднання “Ядерний страховий пул”; – за операціями з оплати М(Т)СБУ страхових премій за договорами перестрахування, операцій з оплати страхових виплат (страхових відшкодувань) або вимог щодо компенсації таких виплат М(Т)СБУ за договорами міжнародного страхування “Зелена картка”; – за операціями з оплати страхових премій або страхових виплат за договорами перестрахування, укладеними з перестраховиками-нерезидентами, щодо передачі ризиків цивільної авіації відповідно до Повітряного кодексу України за умови наявності підтвердження від Державної авіаційної служби України, що відповідні повітряні судна продовжують польоти у відкритому повітряному просторі, мають діючі свідоцтва льотної придатності та про наявність чинного сертифіката експлуатанта повітряного судна
<p>“Про внесення змін до постанови Правління НБУ від 24 лютого 2022 р. № 18” від 04.05.2022 № 91</p>	<p>Дозволено транскордонний переказ валютних цінностей: за операціями з оплати страхових премій за договорами перестрахування, укладеними з перестраховиками-нерезидентами, якими передбачено відшкодування збитків, пов’язаних з експлуатацією, відновленням, пошкодженням, знищенням та/або втратою майна телекомунікаційних мереж і телекомунікаційної інфраструктури на території України, включно з тими, що заподіяні внаслідок війни</p>
<p>“Про внесення змін до постанови Правління НБУ від 24 грудня 2021 р. № 153 та врегулювання деяких питань у діяльності надавачів фінансових послуг” від 04.05.2022 № 93</p>	<p>Продовжити строк до шести місяців після завершення воєнного стану в Україні для страховиків на приведення у відповідність до встановлених вимог нового Положення про ліцензування та реєстрацію:</p> <ul style="list-style-type: none"> – розроблення і затвердження політики винагороди та положення про запобігання, виявлення та управління конфліктами інтересів; – затвердження політики винагороди та положення про органи управління і контролю; – приведення у відповідність або підтвердження відповідності організації структури; – діяльності відокремлених підрозділів; – підтвердження відповідності осіб, котрі мають істотну участь; – підтвердження відповідності керівників, головних бухгалтерів, ключових осіб (за наявності) вимогам щодо ділової репутації, професійної придатності, суміщення посад; – підтвердження відповідності власників істотної участі вимогам щодо ділової репутації; – розроблення та затвердження документів (внутрішні правила про надання фінансових послуг, порядок взаємодії зі споживачами та порядок розгляду їх звернень, положення про обов’язки, відповідальність, способи прийняття рішень і взаємодію керівників, головних бухгалтерів та ключових осіб, правила й програми проведення фінансового моніторингу)

Продовження табл. 1

Постанова НБУ	Заходи, які було запроваджено
	<p>НБУ протягом трьох місяців із дня припинення/скасування воєнного стану в Україні:</p> <ul style="list-style-type: none"> – анулює страховикам діючі ліцензії на провадження страхової діяльності з обов'язкового державного страхування; – переоформлює страховикам діючі ліцензії на провадження страхової діяльності з обов'язкового державного страхування спортсменів вищих категорій на ліцензії з обов'язкового страхування спортсменів вищих категорій. <p>Заборонено до припинення чи скасування воєнного стану прямо або опосередковано, повністю чи частково користуватися правом голосу придбаних акцій (часток) та в будь-який спосіб брати участь в управлінні страховиком громадянам держави-агресора, фізичним особам, постійним місцем проживання яких є територія держави-агресора, юридичним особам, місцем реєстрації яких є держава-агресор</p>
<p>"Про внесення змін до постанови Правління НБУ від 24 лютого 2022 р. № 18" від 09.05.2022 № 96</p>	<p>Дозволено обслуговувати банкам за рахунками резидентів рф/рб та юридичних осіб, кінцевими бенефіціарними власниками яких є резиденти рф/рб, на території України здійснювати видаткові операції страхових платежів за договорами обов'язкового та добровільного СЦПВВНТЗ, а також добровільного страхування від нещасних випадків (на транспорті) й наземного транспорту на користь страховиків щодо транспортних засобів, переданих у фінансовий лізинг до 23 лютого 2022 р. (включно)</p>
<p>"Про затвердження Положення про кваліфікаційні вимоги до осіб, які можуть займатись актуарними розрахунками" від 23.05.2022 № 103</p>	<p>Встановлено кваліфікаційні вимоги до осіб, котрі можуть займатись актуарними розрахунками у сфері страхування, підстави та порядки включення та виключення осіб із Переліку, тимчасової заборони займатись актуарними розрахунками</p>
<p>"Про деякі питання здійснення ОСЦПВВНТЗ" від 30.05.2022 № 108</p>	<p>Затверджено за поданням М(Т)СБУ:</p> <ul style="list-style-type: none"> – порядок та особливості застосування коригуючих коефіцієнтів під час укладання договорів ОСЦПВВНТЗ; – перелік та значення коригуючих коефіцієнтів за договорами ОСЦПВВНТЗ; – особливості застосування коригуючого коефіцієнта бонус-малус під час укладання договорів ОСЦПВВНТЗ; – положення про єдину централізовану базу даних щодо ОСЦПВВНТЗ
<p>"Про розміри страхових сум за договорами ОСЦПВВНТЗ" від 30.05.2022 № 109</p>	<p>Збільшено розміри страхових премій за договорами ОСЦПВВНТЗ, укладеними після 1 липня 2022 р.:</p> <ul style="list-style-type: none"> – за шкоду, заподіяну майну потерпілих, у розмірі 160 тис. грн на одного потерпілого; – за шкоду, заподіяну життю та здоров'ю потерпілих, у розмірі 320 тис. грн на одного потерпілого
<p>"Про затвердження Положення про реєстрацію страхових та перестрахових брокерів та умови провадження посередницької діяльності у сфері страхування та про внесення</p>	<p>Визначено:</p> <ul style="list-style-type: none"> – перелік посередницьких послуг у страхуванні та перестрахованні; – вимоги до професійної придатності керівників брокерів-резидентів та підходи щодо навчання і підвищення кваліфікації таких осіб; – порядок реєстрації брокерів-резидентів та припинення провадження посередницької діяльності у сфері страхування (перестраховування), процедури й форми подання документів для таких осіб;

Закінчення табл. 1

Постанова НБУ	Заходи, які було запроваджено
<p>змін до деяких нормативно-правових актів НБУ" від 30.06.2022 № 135</p>	<p>– те, що правила складання та подання звітності учасниками ринку небанківських фінансових послуг не поширюються на страхових та перестрахових брокерів;</p> <p>– порядок та вимоги провадження посередницької діяльності з укладання договорів страхування (перестраховування) зі страховиками-нерезидентами</p>
<p>"Про діяльність учасників ринку небанківських фінансових послуг у територіальних громадах, що розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій або які перебувають в тимчасовій окупації, оточенні (блокування) дій або які перебувають в тимчасовій окупації, оточенні (блокування) дій або на території, яка підлягає тимчасовій окупації, оточенні (блокування) дій" від 07.07.2022 № 141</p>	<p>Усім небанківським фінансовим установам, у т. ч. страховикам, дозволено:</p> <ul style="list-style-type: none"> – у населених пунктах територіальних громад, що розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій або які перебувають у тимчасовій окупації, тимчасово припинити діяльність головного офісу, відокремлених підрозділів (філій, відділень, представництв), мінімізувати залишки готівки в касах та здійснити резервне копіювання баз даних облікової і реєструючої систем; – на території, яка перебуває під загрозою проведення воєнних (бойових) дій або потрапляння в тимчасову окупацію, оточення (блокування), мінімізувати залишки готівки в касах та здійснити резервне копіювання баз даних облікової і реєструючої систем. <p>Усім небанківським фінансовим установам, у т. ч. страховикам, необхідно:</p> <ul style="list-style-type: none"> – за технічної можливості та якщо немає загрози життю і здоров'ю працівників продовжити обслуговування клієнтів за допомогою систем дистанційного обслуговування та проведення розрахунків, пов'язаних із наданням фінансових послуг, у безготівковій формі; – після деокупації населених пунктів та/або припинення проведення воєнних (бойових) дій на території населених пунктів ужити невідкладних заходів щодо відновлення роботи головного офісу та/або відокремлених підрозділів (філій, відділень, представництв), забезпечення можливості здійснення безготівкових розрахунків, відновлення касового обслуговування та проведення інших операцій з готівкою
<p>"Про внесення змін до постанови Правління Національного банку України від 06 березня 2022 року № 39" від 21.07.2022 № 153</p>	<p>Визначено перелік осіб, яким може бути надано доступ до вебсторінки КІС НБУ протягом дії воєнного стану в Україні, за умови наявності окремої авторизації:</p> <ul style="list-style-type: none"> – надавачі фінансових послуг; – центральні органи виконавчої влади, правоохоронні органи, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Фонд гарантування вкладів фізичних осіб. <p>Урегульовано процедуру, вимоги та форму запити</p>

Складено за: [15–26].

ми-нерезидентами. На той час регулятором страхового ринку виступала Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (Нацкомфінпослуг), і нібито все пояснювалося неефективною комунікацією між нею та НБУ. В результаті імідж вітчизняних страховиків, і так невисокий на міжнародному рівні, знизився ще більше, особливо перед іноземними страховиками, перестраховиками, асистианс-компаніями та регуляторами, через неможливість виконання зобов'язань.

Незважаючи на те, що НБУ вже майже два роки здійснює регулювання страхового ринку та нагляд за діяльністю страхових компаній, на нашу думку, у регулятора немає повного розуміння щодо необхідності купівлі валюти й здійснення транскордонних платежів страховиками. У табл. 2 нами згруповано окремо причини придбання валюти страховиками та здійснення транскордонних валютних платежів.

Таблиця 2. Причини придбання валюти та здійснення транскордонних валютних платежів

Необхідність придбання валюти	Необхідність здійснення транскордонних валютних платежів
Для перестрашування ризиків у страховиків- та перестраховиків-нерезидентів	Для сплати премій за договорами страхування та перестрашування на користь страховиків- і перестраховиків-нерезидентів
Для страхування та перестрашування ризиків страхувальників- і перестрашувальників-нерезидентів	Для виконання зобов'язань за договорами міжнародного страхування "Зелена картка"
Для формування страхових резервів за договорами страхування життя, відповідальності власників транспортних засобів, туристичного та інших видів страхування, за якими страховики несуть зобов'язання у валюті	Для оплати послуг асистианс-компаній – нерезидентів (туристичне, медичне, технічне страхування)
Для виконання розрахунків у валюті з партнерами-нерезидентами	Для здійснення страхових виплат на користь страхувальників-нерезидентів та за договорами страхування ризиків, які перебувають поза межами України
	Для здійснення виплат за договорами перестрашування на користь перестрашувальників-нерезидентів
	Для сплати винагороди брокерам-нерезидентам та комісійної винагороди перестрашувальникам-нерезидентам

Складено авторами.

Купівля валюти та здійснення транскордонних валютних платежів є невід'ємною складовою основних бізнес-процесів страхових компаній. Як операції зі страхування, так і з перестрашування потребують широкої диверсифікації страхових ризиків, формування надійного страхового покриття, залучення іноземної експертизи й партнерів-нерезидентів із метою виконання зобов'язань перед страховиками (перестраховиками), страхувальниками (перестрашувальниками) незалежно від регіону чи країни. Лише наприкінці квітня – на початку травня НБУ прийнято окремі послаблення щодо транс-

кордонного переказу валютних цінностей (див. табл. 1). Зокрема, постановою від 22.04.2022 № 81 дозволено здійснювати такий переказ з України за операціями з найважливіших видів страхування: страхування осіб, котрі виїжджають за кордон, міжнародного страхування “Зелена картка” та страхування ядерних ризиків. Протягом двох місяців страховики, М(Т)СБУ не могли виконувати зобов’язання за відповідними договорами страхування та пере страхування щодо сплати премій, здійснення виплат, оплати вимог щодо компенсації таких виплат, проведення розрахунків з асистуючими компаніями-нерезидентами. Тим часом мільйони громадян виїжджали за кордон і потребували страхового захисту від нещасного випадку, хвороби або смерті та, відповідно, покриття витрат на лікування в медичних закладах, компенсації шкоди, заподіяної життю, здоров’ю третіх осіб, та/або збитків, завданих їхньому майну, тощо. Не менш важливим є й продовження виконання зобов’язань за договорами перестраховування перед іноземними ядерними пулами, коли ризики виникнення інцидентів на вітчизняних об’єктах атомної енергетики день у день лише зростають. Також цією постановою було дозволено транскордонний переказ валюти за операціями з оплати страхових премій або страхових виплат за договорами перестраховування ризиків цивільної авіації. Постановою від 04.05.2022 № 91 НБУ дозволив здійснювати розрахунки за договорами перестраховування майна телекомунікаційних мереж та телекомунікаційної інфраструктури на території України.

Водночас переважна більшість операцій залишаються і надалі заблокованими, що унеможливує подальше передання ризиків у перестраховування, виконання зобов’язань перед клієнтами й партнерами, залучення ризиків з-за кордону та подальшу диверсифікацію відповідальності за великими і катастрофічними ризиками тощо.

Наступним кроком регулятора було прийняття 6 березня 2022 р. постанови № 39 з метою забезпечення безпеки та стабільності фінансової системи, запобігання кризовим явищам у період запровадження воєнного стану та мінімізації негативного впливу наслідків збройної агресії рф [16]. Цією постановою НБУ дещо спростив регуляцію страхового ринку, а саме: погодився не застосовувати заходи впливу за невиконання окремих вимог та переніс необхідність погоджувати або інформувати про зміни у своїй діяльності на післявоєнний період (див. табл. 1). Водночас страховикам заборонено здійснювати виплати бонусів та премій керівникам, а також дивідендів – акціонерам. Найбільш позитивним для страховиків стало незастосовування заходів впливу за порушення обов’язкових критеріїв і нормативів достатності капіталу та платоспроможності, ліквідності, прибутковості, якості активів і ризиковості операцій, а також за порушення строків подання звітності.

Низка компаній, а саме їхніх головних офісів та/або філій, опинилися на захоплених територіях або територіях, де ведуться бойові дії, що унеможливило їх безперебійне функціонування у звичайному режимі та створило небезпечні умови для роботи персоналу. Окремі страховики фізично втратили офіси. Доволі гостро постало питання доступу до баз даних компаній та їх подаль-

шого збереження й використання. Відбулося або фізичне знищення, або часткове пошкодження, або знецінення об'єктів активів страхових компаній. Це разом, а також макрофінансова нестабільність, інфляційний тиск, зменшення купівельної спроможності діючих та потенційних страхувальників вплинули на можливість виконання страховиками зобов'язань перед клієнтами, дотримання регуляторних вимог та вчасного подання фінансової звітності.

Третім важливим кроком НБУ було прийняття рішення про продовження страховикам строку на приведення їхньої діяльності у відповідність до вимог нового Положення про ліцензування та реєстрацію до шести місяців після завершення воєнного стану в Україні (постанова Правління від 04.05.2022 № 93 [20]). Значущість цього кроку пояснюється великим обсягом роботи, який потрібно було виконати страховим компаніям щодо розроблення нових політик, приведення організаційної структури у відповідність до вимог, затвердження нових документів та розкриття інформації (див. табл. 1).

Наприкінці травня 2022 р. ухвалено ще три постанови НБУ, котрі стосувалися безпосередньо страхового ринку (див. табл. 1). Постановою від 23.05.2022 № 103 прийнято Положення про кваліфікаційні вимоги до осіб, які можуть займатись актуарними розрахунками [21]. Його прийняття пояснюється виконанням плану роботи регулятора. Воно жодним чином не було покликане спростити роботу страховиків або скасувати чи перенести виконання нових вимог особами, котрі здійснюють актуарні розрахунки. Тимчасом як постанови НБУ від 30.05.2022 № 108 і 109 [22; 23], затверджені за поданням М(Т)СБУ, дали можливість, з одного боку, підвищити ліміти відповідальності за договорами страхування ОСЦПВВНТЗ (зі 130 тис. до 160 тис. грн за збиток, завданий майну потерпілих, з 260 тис. до 320 тис. грн за шкоду, заподіяну життю та здоров'ю потерпілих), а з другого – збільшити страховикам вартість страхового поліса для страхувальників за рахунок розширення діапазону значень коригуючого коефіцієнта – показника збитковості/прибутковості діяльності страховика з ОСЦПВВНТЗ. На думку НБУ, “розширення його діапазону дозволить страховикам мінімізувати ризики та сформуванню адекватну тарифну політику для споживачів страхових послуг... Водночас вартість поліса для споживачів суттєво не зростає” [27]. З таким твердженням, на наш погляд, важко погодитися, оскільки коефіцієнт має визначатися за результатами аналізу показників збитковості власної діяльності страховика за ОСЦПВВНТЗ. Через зростання вартості ремонту та деталей збитковість такого виду страхування збільшуватиметься, а отже, зростатиме й коефіцієнт. Діапазон значень від 1 до 5 дає страховикам широку можливість варіювати кінцевим розміром страхової премії, фактично нівелюючи значення інших коефіцієнтів. Єдиним чинником, котрий має стримувати страховиків від максимального підвищення страхових премій, залишається конкуренція між 42 компаніями – членами М(Т)СБУ.

Постанова від 30.06.2022 № 135 [24] врегулювала діяльність страхових та перестрахових посередників. Однією з її основних переваг є уніфікація в одному документі вимог до страхових посередників (раніше діяли кілька

розпоряджень Нацкомфінпослуг та Держфінпослуг у сфері страхового посередництва, що ускладнювало регуляторне поле). До новацій постанови належать зменшення регуляторного навантаження на страхових і перестрахових брокерів шляхом скасування необхідності подання ними регуляторної звітності та запровадження спрощених вимог до навчання брокерів – фізичних осіб – підприємців і керівників брокерів – юридичних осіб. Разом із тим регулятор встановив вимогу щодо наявності в страхового та перестрахового брокера вебсайту, що, з одного боку, потребуватиме додаткових витрат брокера, а з другого – створюється додатковий інструмент захисту інтересів споживачів.

Одним із останніх кроків регулятора на п'ятому місяці війни стало створення додаткової регуляції для страховиків залежно від місцезнаходження головного офісу чи відокремлених підрозділів (філій, відділень, представництв) (див. табл. 1). Згідно з постановою НБУ від 07.07.2022 № 141 [25] страховики можуть тимчасово припинити діяльність офісів та відокремлених підрозділів, мінімізувати залишки готівки в касах і здійснити резервне копіювання баз даних облікової й реєструючої систем у населених пунктах, котрі розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій або перебувають у тимчасовій окупації, але за технічної можливості та якщо немає загрози життю і здоров'ю своїх працівників повинні продовжити обслуговування клієнтів дистанційно й здійснювати розрахунки у безготівковій формі. Після деокупації населених пунктів та/або припинення воєнних (бойових) дій на їхній території страхові компанії повинні вжити невідкладних заходів щодо відновлення повноцінної роботи. Такий крок із боку регулятора видається дещо запізнілим, оскільки страховики ще три – чотири місяці тому вже були змушені самостійно приймати рішення про перенесення офісів з окупованих територій чи територій, де ведуться воєнні дії, на більш безпечні або переведення роботи офісів та працівників у дистанційний режим. Такі заходи вимагали додаткового фінансування, переналаштування роботи всієї компанії, збереження баз даних облікової і реєструючої систем тощо.

Висновки. Підсумовуючи викладене, можна виокремити такі основні заходи, які були здійснені НБУ у сфері дерегуляції та підтримки вітчизняного страхового ринку:

1) незастосування заходів впливу до страховиків за порушення обов'язкових критеріїв і нормативів діяльності, строків подання звітності та вимог, передбачених новим Положенням про ліцензування та реєстрацію;

2) скасування/перенесення на період дії воєнного стану низки операційних обов'язків щодо необхідності інформування та/або погодження керівництва, ключових осіб, відповідальних працівників, а також змін у діяльності компанії;

3) продовження строку до шести місяців після завершення воєнного стану в Україні для страховиків на приведення у відповідність своєї діяльності до встановлених вимог нового Положення про ліцензування та реєстрацію;

4) надання дозволу здійснювати транскордонний переказ валютних цінностей з України на користь нерезидентів лише за операціями з:

- здійснення страхових виплат за договорами страхування осіб, котрі виїжджають за кордон, на рахунки асистуючих компаній-нерезидентів;
- оплати страхових премій або виплат за договорами перестраховування іноземним ядерним пулам, які здійснюються уповноваженим страховиком за дорученням членів об'єднання “Ядерний страховий пул”;
- оплати М(Т)СБУ страхових премій за договорами перестраховування, операцій з оплати страхових виплат або вимог щодо компенсації таких виплат М(Т)СБУ за договорами міжнародного страхування “Зелена картка”;
- оплати страхових премій або виплат перестраховикам-нерезидентам за договорами перестраховування ризиків цивільної авіації;
- оплати страхових премій за договорами перестраховування майна телекомунікаційних мереж та телекомунікаційної інфраструктури на території України, включно з тими, що отримані за заподіяні внаслідок війни збитки;

5) спрощення окремих процедур здійснення фінансового моніторингу;

6) зупинення на період дії воєнного стану проведення виїзних перевірок (планових та позапланових);

7) затвердження порядку й особливостей застосування коригуючих коефіцієнтів під час укладання договорів ОСЦПВВНТЗ, а також збільшення лімітів відповідальності за цими договорами.

Перелік заходів, на перший погляд, здається значним, але переважна їх більшість стосується виключно спрощення або відстрочення в часі виконання обов'язкових операцій та процедур. Регулятор пішов шляхом фактичного зниження адміністративного навантаження на керівництво та персонал страховиків, що, безумовно, є позитивним, але недостатнім заходом. Страхові компанії стикнулися з непересічними викликами для своєї діяльності. Це часткова або повна неможливість чи відтермінування строків здійснення страхових виплат; втрата, пошкодження, знищення чи знецінення активів; неможливість отримання перестраховувального захисту та виконання зобов'язань перед контрагентами-нерезидентами; часткове чи повне знищення об'єктів страхування й, відповідно, скорочення страхового поля тощо. З такого рівня викликами страховим компаніям самотужки справитися буде важко. Окремі компанії (їхні офіси, персонал, бази даних) опинилися на окупованій території або території, де ведуться бойові дії чи яка постійно зазнає обстрілів, що робить їхню діяльність фізично неможливою.

Ще одним неоднозначним кроком регулятора, на наш погляд, стало припинення доступу користувачів до інформації з усіх державних реєстрів та переліків, що стосуються учасників страхового ринку України. Якщо проаналізувати заходи, вжиті НБУ, крізь призму форм державного регулювання (див. рис. 2), то фактично воно здійснювалося лише через нормативно-правове регулювання та нагляд за діяльністю учасників ринку.

Тим часом страховий ринок та його учасники потребують більшої державної підтримки та активних заходів щодо сприяння їхній діяльності. Насамперед, вважаємо, НБУ доцільно забезпечити в короткостроковій перспективі виконання страховиками своїх зобов'язань та закласти фундамент для подальшого розвитку ринку в цілому. Це і надання можливості відтермінування страхових виплат, і зниження ризику виникнення розриву миттєвої ліквідності через невдале планування ліквідних засобів, і рефінансування або кредитування під заставу окремих активів для підтримання ліквідності й капіталізації, і повна лібералізація здійснення транскордонних валютних платежів для отримання перестраховувального захисту від найпотужніших світових страхових та перестраховувальних корпорацій, і продовження мораторію на застосування заходів впливу за невиконання нормативів та неприведення діяльності до нових вимог, і створення джерел покриття ризиків та наслідків воєнних ризиків.

Отже, державне регулювання розвитку страхового ринку України потребує уточнення концептуальних положень щодо об'єкта, мети та форм його здійснення.

Список використаних джерел

1. *Grace M. F., Klein R. W.* The Future of Insurance Regulation: An Introduction. Brookings Institution Press : Global Public Policy Institute, 2009. URL: https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/07/futureofinsuranceregulation_chapter.pdf.
2. *French C.* Dual Regulation of Insurance. *Penn State Law*. 2019. URL: https://elibrary.law.psu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1377&context=fac_works.
3. *Яворська Т. В.* Функції та види державного регулювання страхового підприємництва в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки*. 2014. Вип. 8 (1). С. 181–184. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_08/44.pdf.
4. *Корват О. В.* Концептуалізація державного регулювання ринку страхових послуг. *Ефективна економіка*. 2015. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=-1&z=4310>.
5. *Ротова Т., Манько І.* Регулювання ринку страхових послуг в Україні. *Товари і ринки*. 2018. № 1. С. 121–134. URL: http://tr.knute.edu.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1542&catid=130&lang=uk.
6. *Приказюк Н. В.* Страхова система України: теорія, методологія, практика: монографія. Київ : Логос, 2017. 611 с.
7. *Крупка Я. Д.* Нові аспекти контролю та регулювання діяльності страхових компаній. *Проблеми економіки*. 2019. № 3. С. 240–245. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2019-3-240-245>.
8. *Шірінян А.* Понятійна сутність і теоретико-концептуальні засади фінансового регулювання страхового ринку. *Світ фінансів*. 2012. № 1. С. 129–138.
9. *Войтович Л. М.* Європейський досвід державного регулювання страхової системи та можливості його впровадження в Україні. *Вчені записки Університету "КРОК"*. 2021. № 3 (63). С. 73–79. URL: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2021-63-73-79>.
10. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : закон України від 12.07.2001 № 2664-III (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text>.
11. Про страхування : закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

12. Про Національний банк України : закон України від 20.05.1999 № 679-XIV (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14/ed20220507#n1057>.

13. Про страхування : закон України від 18.11.2021 № 1909-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#n2049>.

14. Майбутнє регулювання ринку страхування в Україні. Біла книга / Національний банк України. Київ. 2020. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/White_paper_insurance_2020.pdf?v=4.

15. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану : постанова Правління Національного банку України від 24.02.2022 № 18 (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0018500-22#Text>.

16. Про врегулювання діяльності учасників ринку небанківських фінансових послуг, небанківських фінансових груп, учасників платіжного ринку, колекторських компаній та юридичних осіб, які отримали ліцензію на надання банкам послуг з інкасації : постанова Правління Національного банку України від 26.03.2022 № 39 (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0039500-22/ed20220511#Text>.

17. Про внесення змін до постанови Правління Національного банку України від 27 лютого 2022 року № 25 та виконання окремих вимог законодавства з питань фінансового моніторингу у зв'язку з уведенням воєнного стану : постанова Правління Національного банку України від 11.03.2022 № 47. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0047500-22#Text>.

18. Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України : постанова Правління Національного банку України від 21.03.2022 № 56. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0056500-22#Text>.

19. Про особливості виконання окремих вимог законодавства у сфері фінансового моніторингу, валютного нагляду, нагляду з питань реалізації і моніторингу ефективності персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) протягом дії воєнного стану : постанова Правління Національного банку України від 23.03.2022 № 60. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0060500-22#Text>.

20. Про внесення змін до постанови Правління Національного банку України від 24 грудня 2021 року № 153 та врегулювання деяких питань у діяльності надавачів фінансових послуг : постанова Правління Національного банку України від 04.05.2022 № 93. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0093500-22#Text>.

21. Про затвердження Положення про кваліфікаційні вимоги до осіб, які можуть займатись актуарними розрахунками : постанова Правління Національного банку України від 23.05.2022 № 103. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0103500-22#Text>.

22. Про деякі питання здійснення обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів : постанова Правління Національного банку України від 30.05.2022 № 108. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0108500-22#Text>.

23. Про розміри страхових сум за договорами обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів : постанова Правління Національного банку України від 30.05.2022 № 109. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0109500-22#Text>.

24. Про затвердження Положення про реєстрацію страхових та перестрахових брокерів та умови провадження посередницької діяльності у сфері страхування та про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України : постанова Правління Національного банку України від 30.06.2022 № 135. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0135500-22#Text>.

25. Про діяльність учасників ринку небанківських фінансових послуг у територіальних громадах, що розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій або які перебувають в тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні) або на території, яка під за-

грозою проведення воєнних (бойових) дій : постанова Правління Національного банку України від 07.07.2022 № 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0141500-22#Text>.

26. Про внесення змін до постанови Правління Національного банку України від 06 березня 2022 року № 39 : постанова Правління Національного банку України від 21.07.2022 № 153. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0153500-22#Text>.

27. Посилено фінансовий захист власників наземних транспортних засобів/ Національний банк України. 2022. 31 трав. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/posileno-finansoviy-zahist-vlasnikiv-nazemnih-transportnih-zasobiv>.

References

1. Grace, M. F., & Klein, R. W. (2009). *The Future of Insurance Regulation: An Introduction*. Brookings Institution Press: Global Public Policy Institute. Retrieved from https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/07/futureofinsuranceregulation_chapter.pdf.

2. French, C. (2019). Dual Regulation of Insurance. *Penn State Law*. Retrieved from https://elibrary.law.psu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1377&context=fac_works.

3. Yavorska, T. V. (2014). Functions and types of state regulation insurance business in Ukraine. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Series Economic Sciences*, 8 (1), 181–184. Retrieved from http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_08/44.pdf [in Ukrainian].

4. Korvat, O. V. (2015). Conceptualization of state insurance regulation. *Efektivna ekonomika*, 9. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4310> [in Ukrainian].

5. Rotova, T., & Manko, I. (2018). Regulation of the insurance services market in Ukraine. *Commodities and Markets*, 1, 121–134. Retrieved from http://tr.knute.edu.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1542&catid=130&lang=uk [in Ukrainian].

6. Prykaziuk, N. V. (2017). *Insurance system of Ukraine: theory, methodology, practice*. Kyiv: Logos [in Ukrainian].

7. Krupka, Y. D. (2019). New Aspects of Control and Regulation of Insurance Companies. *The Problems of Economy*, 3, 240–245. DOI: 10.32983/2222-0712-2019-3-240-245 [in Ukrainian].

8. Shirinian, L. (2012). Conceptual essence and theoretical and conceptual foundations of financial regulation of the insurance market. *World of Finance*, 1, 129–138 [in Ukrainian].

9. Voytovych, L. (2021). European experience of state insurance system regulation and possibilities of its application in Ukraine. *Scientific Notes of "KROK" University*, 3 (63), 73–79. DOI: 10.31732/2663-2209-2021-63-73-79 [in Ukrainian].

10. Verkhovna Rada of Ukraine. (2001). *About financial services and state regulation of financial services markets* (Act No. 2664-III, July 12). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text> [in Ukrainian].

11. Verkhovna Rada of Ukraine. (1996). *About insurance* (Act No. 85/96-VR, March 7). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].

12. Verkhovna Rada of Ukraine. (1999). *About the National Bank of Ukraine* (Act No. 679-XIV, May 20). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14/ed-20220507#n1057> [in Ukrainian].

13. Verkhovna Rada of Ukraine. (2021). *About insurance* (Act No. 1909-IX, November 18). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#n2049> [in Ukrainian].

14. National Bank of Ukraine. (2020). *Future regulation of the insurance market in Ukraine. White book*. Kyiv. Retrieved from https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/White_paper_insurance_2020.pdf?v=4 [in Ukrainian].

15. Board of the National Bank of Ukraine. (2022). *About the operation of the banking system during the introduction of martial law* (Decree No. 18, February 24). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0018500-22#Text> [in Ukrainian].

16. Board of the National Bank of Ukraine. (2022). *On regulating the activities of non-bank financial services market participants, non-bank financial groups, payment market participants, collection companies and legal entities that have received a license to provide collection services to banks* (Decree No. 39, March 6). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0039500-22/ed20220511#Text> [in Ukrainian].

17. Board of the National Bank of Ukraine. (2022). *On making changes to the resolution of the Board of the National Bank of Ukraine dated February 27, 2022 No. 25 and the implementation of certain requirements of the legislation on financial monitoring in connection with the introduction of martial law* (Decree No. 47, March 11). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0047500-22#Text> [in Ukrainian].

18. Board of the National Bank of Ukraine. (2022). *On making changes to some normative legal acts of the National Bank of Ukraine* (Decree No. 56, March 21). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0056500-22#Text> [in Ukrainian].

19. Board of the National Bank of Ukraine. (2022). *On the peculiarities of the implementation of certain requirements of the legislation in the field of financial monitoring, currency supervision, supervision over the implementation and monitoring of the effectiveness of personal special economic and other restrictive measures (sanctions) during the period of martial law* (Decree No. 60, March 23). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0060500-22#Text> [in Ukrainian].

20. Board of the National Bank of Ukraine. (2022). *On making changes to the resolution of the Board of the National Bank of Ukraine dated December 24, 2021 No. 153 and settling some issues in the activities of financial service providers* (Decree No. 93, May 4). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0093500-22#Text> [in Ukrainian].

21. Board of the National Bank of Ukraine. (2022). *On the approval of the Regulation on qualification requirements for persons who can engage in actuarial calculations* (Decree No. 103, May 23). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0103500-22#Text> [in Ukrainian].

22. Board of the National Bank of Ukraine. (2022). *About some issues of mandatory civil liability insurance for owners of land vehicles* (Decree No. 108, May 30). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0108500-22#Text> [in Ukrainian].

23. Board of the National Bank of Ukraine. (2022). *About the amounts of insurance sums under contracts of compulsory civil liability insurance of owners of land vehicles* (Decree No. 109, May 30). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0109500-22#Text> [in Ukrainian].

24. Board of the National Bank of Ukraine. (2022). *On the approval of the Regulation on the registration of insurance and reinsurance brokers and the conditions for carrying out mediation activities in the field of insurance and on the introduction of changes to some regulatory and legal acts of the National Bank of Ukraine* (Decree No. 135, June 30). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0135500-22#Text> [in Ukrainian].

25. Board of the National Bank of Ukraine. (2022). *On the activities of non-bank financial services market participants in territorial communities located in the area of military (combat) operations or temporarily occupied, surrounded (blockade) or in the territory threatened by military (combat) operations* (Decree No. 141, July 7). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0141500-22#Text> [in Ukrainian].

26. Board of the National Bank of Ukraine. (2022). *On making changes to the resolution of the Board of the National Bank of Ukraine dated March 6, 2022 No. 39* (Decree No. 153, July 21). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0153500-22#Text> [in Ukrainian].

27. National Bank of Ukraine. (2022, May 31). *The financial protection of owners of ground vehicles has been strengthened*. Retrieved from <https://bank.gov.ua/ua/news/all/posileno-finansoviy-zahist-vlasnikiv-nazemnih-transportnih-zasobiv> [in Ukrainian].